

Öğretmen Adaylarının Bir Öğretmende Bulunması Gereken Mesleki Etik Değerler Konusundaki Görüşleri

Fusun Gülderen Alacapınar

DOI:.....

[Makale Bilgileri](#)

Yükleme:17/07/2017 Düzeltme:06/10/2017 Kabul:07/01/2018

Özet

Öğretmenlik önemli bir meslektir. Her mesleğin tarihi bir geçmişi ve bununla ilgili toplumca o meslek hakkında oluşturulmuş değerleri vardır. Bu değerler ahlak ve etik ile ilgili olabilir. Öğretmende bulunması gerekli mesleki etik değerler konusunda öğretmen adaylarının görüşleri nelerdir? Araştırmada nitel araştırmanın fenomenolojik yaklaşımı kullanılmıştır. Bir üniversitenin eğitim fakültesinde okuyan ve eğitim derslerinden Öğretim İlke ve Yöntemleri dersini alan iki sınıfın tüm öğrencileri araştırma kapsamına alınmıştır. Öğretmende bulunmasını istedikleri etik nitelikler " kişilik ve ahlak, etkili ders işleme, iletişim ve tarafsızlık, liderlik, yenilikçi ve araştırmacı ile giyim " kategorilerinde toplanabilir. Öğrencilerin öğretmende olmasını istedikleri "dürüst ve doğru, güvenilir, adaletli, eşitlik, saygı ve sevgi " gibi ahlaki değerler, genellikle bir insanda bulunması gereken değerler olarak toplumca kabul edilebilir. Toplumun başat kültürel değerleri, çağlar boyunca bunlar olmuştur. Türk töresinde de bunlar savunulur." Dersi etkin bir şekilde işlemeli, yenilikçi, rol model, lider olmalı, kendini yenilemeli" ifadeleri ise, mesleğin neliğinin gerektirdikleridir; çünkü öğretmen bilgi ve becerisini, sürekli yeni buluş ve icatlara göre yenilemeli, öğrencilere aktarmalı, yenilikleri savunmalı, öğrenciye model ve lider olmalıdır. Bu mesleğin gereğidir. Böyle olmayan öğretmene öğrenciler de saygı duymayabilirler, onun dediklerini yapmayabilirler. Eğitimin hedefleri de gerçekleşmeyebilir. Emek ve zaman boşa gidebilir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen, Etik ve ahlak, Öğrenci

Giriş

Öğretmenlik önemli bir meslektir. Her mesleğin tarihi bir geçmişi ve bununla ilgili toplumca o meslek hakkında oluşturulmuş değerleri vardır. Bu değerler ahlak ve etikle ilgili olabilir. Ahlak, salt iyi olarak düşünülen ya da belli bir yaşam anlayışından kaynaklanan davranış kuralları bütünü olarak tanımlanabilir (Cevizci, 1999). Bazı düşünürlere göre ise, insanın iyiyi kötüden, dürüstlüğü sahtekârlıktan ayırt etme gücüdür, doğuştan ve sezgiseldir. Bu güç onu iyiye, dürüstlüğe, güzelliğe yönlendirir. Etik (ethic) ise, bu kavramların felsefe ve mantık açısından irdelenmesi olarak ele alınabilir. Etik kurallar yazılı ve yasalarla belirlenmiş olabilir. Ahlaki kurallar ise yazılı ve yasalarla belirlenmiş değillerdir. Her ikisinin de yaptırımları olabilir; fakat etik kurallarının yaptırımları yasalarca belirlenmiştir. Ayrıca etik kurallara uyulması zorunludur. Öğretmenlikte hem ahlaki, hem de etik kurallar vardır.

Öğretmenlikle ilgili bilinen en eski etik ve yasal kurallar Sümerlerce **yasalarla ve ahlaki kurallarla** belirlenmiştir. Öğretmen olmak için bir eğitim almak gerekirdi. Bu eğitim on iki yıl sürerdi. Okulu bitirenler arasından seçilenler öğretmen olabilirdi. Öğretmen olmak **yasalarla ve ahlaki kurallarla** belirlenmiştir. Herkes öğretmen olamazdı. Ayrıca öğretmen, tanrının temsilcisi olarak kabul edilirdi. Onun buyruklarına tüm öğrencilerin itirazsız uyması beklenirdi. Öğretmenin bilgili, becerikli, ahlaki değerlerle donanık olması istenirdi. Maaşını, öğrencilerin velileri öderlerdi. "Öğrencinin eti öğretmenin, kemiği velisinin" olarak kabul edilirdi (Çiğ,1996).

Eski Mısır, Yahudi, Grek ve Çin'de de öğretmenlik mesleğine çok önem verilmiştir (Aytaç, 1972). Tanrısal bir meslek sayıldığı gibi ayrıca toplum için kötü olduğu düşünülen çocukları öldürme hakkı bile Yahudilerde öğretmene tanınmıştır (Binbaşıoğlu, 2014). Ayrıca öğretmen kralların baş danışmanı, onların yetiştirilmesinde görev almış kişilerdir. Türklerde bilge kişiler, atabeyler, lalalar şehzadelerin yetişmesinde önemli rol üstlenmişlerdir. Öğretmenler, lalalar, atabeyler bilge kişi olmak zorundadır. Bu kişiler dürüst, adaletli, sözünde duran, ödün vermeyen, dik duran, örnek alınan, liderlik özellikleri olan kişilerdir. Bu nedenle şehzadelerin eğitiminde kullanılmıştır. Bunlar aranmış, bulunup getirilmiş ve görevlendirilmiş, saygı görmüşlerdir (Akyüz, 1997).

Fransız Devriminden sonra öğretmenler genellikle devletin resmi politikasını, yeni kuşaklara aktaran, ulusal çıkarları koruyan, vatanın, ulusun birlik, bütünlüğünü, bağımsızlığını ve özgürlüğünü savunan, laik, çağdaş bilim, sanat ve felsefeyi yeni yetişen kuşağa aktarmakla devlet tarafından görevlendirilen belli bir eğitimden geçen kişiler olarak benimsenmiştir. Bu özelliklerle eğitilip yetiştirilen ve devletin okullarında belli bir ücret karşılığı devletçe görevlendirilen kişilerden oluşan bir meslek durumuna gelmiştir. Devletçe görevlendirip çalıştırılan bu kişiler, yasaların belirlediği

kurallara da uymak zorundadır. Uymadığı takdirde yargılanıp, suçlu bulunulursa görevlerine son verilir.

Bu bağlamda öğretmen hem ahlaki, hem de devletin yasalarda belirlediği kurallara uymak zorunda kalmıştır. Ahlaki değerler genellikle dürüstlük, adalet, iyilik, kötü alışkanlığı (içki, kumar, fuhuş vb.) olmayan, sevgi, saygı, erdemlilik olarak ele alınmıştır. Mesleki etik değerler ise, yasalara uygun davranma, devletin politik felsefesini benimseme, savunma ve öğretme, kurallara uygun giyinme, yüz kızartıcı suç işlememe, mesleki bilgi ve becerilerle donanık olma, yani hem öğreteceği alanı, hem bunu nasıl öğreteceğini, hem de genel kültüre sahip olma, bedensel ve ruhsal özürli olmama olarak ele alınabilir (MEB, 2002; Sönmez, 2012).

Her etik ve ahlak anlayışın temelinde felsefe yatar. Hangi felsefeyi benimserseniz, etik ve ahlak anlayışı da o felsefeye göre oluşur. Sözcüseli idealist felsefeyi benimsiyorsanız, ahlak ve etik anlayışın akla uygun olmalıdır. Realist felsefeyi temele alırsanız bu sefer aşırılıklardan kaçınıp ortada olacaksınız. Pragmatik felsefeye göre ise, yarar sağlayan davranışlar etik ve ahlakidir. Marksist felsefeyi benimserseniz, sömürmemek, emeğin hakkını vermek ahlaki ve etik bir ölçüdür. Varoluşçu felsefede ise, etik ve ahlaki değerler her insana göre değişir ve evrensel değildir (Sönmez, 2015). Hangi felsefe olursa olsun, ahlaki ve etik değerlerin bireye kazandırılması kültürlenme yoluyla gerçekleştirilir. Kasıtlı kültürlenme, istendik davranışları bireye kazandırma süreci olarak tanımlanabilir. Bu süreç aynı zamanda eğitimi kapsar.

Eğitimde ahlaki ve etik değerler baskın olarak duyuşsal alanla ilgilidir. Nitekim yapılan araştırmalarda duyuşsal alanla, başarı arasında %25'lik bir ilişki bulunmuştur (Bloom, 1976). Bazı durumlarda bu ilişki, %80'lere dek çıkabilir. Sözcüseli alanını ve onu öğretmeyi seven, genel kültürü çok iyi olan bir öğretmen öğrencilerini sevmiyor, onlara saygı duymuyorsa mesleki etik ve ahlak açısından yetersizdir. Bu öğretmen öğrencilerine örnek olamaz, üstelik öğrencilerinin okulu ve öğrenmeyi sevmemelerine, okulu terk etmelerine de neden olabilir.

İnsanda etik ve ahlaki değerleri kazanma, doğar doğmaz başlayabilir. Bu işi, ailesi ve genellikle annesi yapar. Eğer aile tutarlı etik ve ahlaki değerlere sahipse, bunlardan ödün vermiyorsa, bu değerler aile ortamında yaşanıyorsa, çocuk da bu değerlere sahip olabilir; çünkü çocukta model alma, taklit etme çok önemlidir.

Etik değerlerin öğrenildiği ikinci çevre insan için arkadaş gruplarıdır. Arkadaş çevresi, etik değerlerin kazanıldığı ikinci ortamdır. Bu ortamda çocuk, iyi bir arkadaş çevresi oluşturmuşsa, onda tutarlı ve geçerli ahlaki değerler oluşabilir; çünkü çocuk için arkadaşları çok önemlidir. Nitekim "Bana arkadaşlarını söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim. Atı atın yanına bağlarsan, ya huyundan, ya tüyünden alır" atasözleri bu yargıyı destekler. Meslektaşlar arasında da tutarlı etik değerlerin

oluşmasında, bu meslek grubundan seçilen ve arkadaş olan kişilerin tutumları diğer kişileri etkileyebilir.

Etik değerlerin oluşmasında üçüncü önemli değişken kişinin okuduğu okuldur. Okul da öğrencilere ahlaki değerleri kazandırmak için kurulmuştur; çünkü devletin resmi ideolojisini bireylere kazandırmak devletin amaçlarından (Sarı, 2005). Her devlet, yurttaşlarının yasalara uymasını, rejimi benimsemesini ve savunmasını, vatanını, devletini, milletini, ailesini, doğayı sevmesini ve korumasını, yeri gelince savunmasını isteyebilir. Böyle olunca, bu sayılanların hepsinde duyuşsal alan baskındır.

Etik değerlerin oluşmasında dördüncü önemli değişken kişinin çalıştığı kurum ve meslektaşlarının etik değerlere verdiği önemdir. Her kurum ve meslek, kendi etik değerlerini oluşturmalı ve bunlardan ödün vermemeli, bunları çağdaş bilimsel, sanatsal, düşünsel yapıya göre yeniden oluşturmalıdır (Durmuş, 1996). Belirlenen etik değerlere uymayanlar cezalandırılmalı; yaptırım uygulanmalıdır.

Basın-yayın, devleti yönetenler, toplum etik değerlerin oluşmasında, uygulanmasında ve savunulmasında beşinci önemli değişken olabilir. Etik değerler çok kolay bir şekilde bireyce ve toplumca benimsenip **savunulamayabilir**. Bir etik değer kabul edilip uygulanması bazen uzun bir zaman alabilir. Etik değerlerin uygulanması ve savunulması, bireye mal edilebilmesi için eğitim ortamında ve yaşamda bazı etkinliklerin yapılması gerekebilir (Sönmez, 2012, Alacapınar, 2013).

Bu etkinliklerin önemli bir kısmı okul ortamında işe koşulabilir. Okulda öğrencilere ahlaki ve etik değerleri öğretmen kazandırabilir. Öğretmenin kendisi bu etik ve ahlaki değerlere sahip olmalıdır (Alacapınar, 2015 a,b; Alacapınar, 2016). Bu bağlamda öğretmende olması istenen etik ve ahlaki değerler neler olmalıdır sorusu önem taşımaktadır.

Problem Cümlesi: Öğretmende bulunması gereken mesleki etik ve ahlaki değerler konusunda öğretmen adaylarının görüşleri nelerdir?

Araştırma Yöntemi

Araştırmada nitel araştırmanın fenomenolojik yaklaşımı işe koşulmuştur (Sönmez ve Alacapınar, 2016). Bu nedenle evren ve örneklem tayinine gidilmemiş, amaçlı örnekleme yaklaşımına göre uygun çalışma grubu kullanılmıştır.

Katılımcılar

Bir üniversitenin eğitim fakültesinde okuyan meslek bilgisi derslerinden Öğretim İlke ve Yöntemleri dersini alan iki sınıfın tüm öğrencileri araştırma kapsamına alınmıştır; çünkü bu iki sınıfla

öğretim üyesi iki sömestr birlikte bulunmuş ve ders işlemiştir. Öğrencilerle öğretim üyesi arasında etkili bir iletişim ve birliktelik kurulduktan, öğrenciler öğretim üyesini kendilerinden biri olarak benimsedikten sonra araştırma yapılmıştır.

Veri Toplama Süreci

Meslek bilgisi derslerinden Öğretim İlke ve Yöntemleri dersini alan öğrencilere "Öğretmende bulunması gereken etik ve ahlaki değerler neler olmalıdır?" sorusu sorulmuş ve yazılı yanıt alınmıştır. Yazılı yanıt verirken adlarını yazmalarını istenmemiştir. Öğretmen adaylarının içten yanıt vermeleri sağlanmış, yanıtlamak istemeyenlerin sınıftan ayrılacakları söylenmiş, fakat hiçbir öğrenci sınıfı terk etmemiştir. Üstelik çoğu öğrenci yanıt kâğıtlarına adlarının yazılmaması istenildiği halde, adlarını yazmışlardır. "Adlarınızı yazmamanızı istemedim. Neden yazdınız? Siliniz." denildiği halde; öğrenciler adlarını silmemişler ve bazıları, "Sizden bize bir kötülük gelmez hocam. Siz bizdensiniz. Sizi seviyoruz. Sizi iki dönemdir tanıyoruz." gibi yanıtlar vermişlerdir. Katılımcılara "Öğretmenden bunları mı istiyorsunuz? sorusu sorulunca "Evet, bunları istiyorum." yanıtlarını vermişlerdir. Odak grup görüşmesine tüm öğrenciler katılmak istemiş, bunlar arasından kura ile görüşmeciler saptanmıştır. Bu yanıtlar ve durum inandırıcılığın bir kanıtı olarak kabul edilebilir. Ayrıca elde edilen veriler, diğer benzer gruplar üzerinde yapılan araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir (Alacapınar, 2017). Bu durum da aktarılabilirliğin bir kanıtı olarak düşünülebilir.

Verilerin Analizi

Toplanan veriler üzerinde önce temel, sonra derinlemesine analiz yapılmıştır. Veriler kategorilere ayrılmış, sonra açıklanıp yorumlanmıştır. Kategoriler üzerinde gönüllü öğrencilerle yarı yapılandırılmış odak grup görüşmesi yapılmıştır. Bu görüşme sırasında önce açılış soruları, sonra alternatif sorular ve nihayet sonda soruları sırayla ve yeri gelince kullanılmıştır (Sönmez, ve Alacapınar, 2016). Toplanan veriler istenilen kişilere ve kurumlara sunulmak üzere saklanmıştır.

Bulgular ve Sonuçlar

Öğretmen, Etik ve Ahlaki Değerler

Öğretmende bulunması gereken etik ve ahlaki değerler neler olmalıdır sorusuna üniversite öğrencilerinin verdikleri yanıtlar temel analiz yoluyla analiz edilmiş ve veriler Tablo 1.'de sunulmuştur.

Tablo 1. Öğretmene ilişkin Etik ve Ahlaki Değerler

Kişilik ve Ahlakla	Ders işleme	İletişim ve tarafsızlık	Liderlik, yenilikçi ve araştırmacı	Giyim
1.Dürüstlük, eşitlik,	1.Öğrenciyi	1.Dini değerlere,	1.Bilgili, tecrübeli,	1.Kılık,

doğruluk, samimilik bilincine sahip olmalıdır. 2.Adaletli, sevecen, güler yüzlü, anlayışlı, tevazu sahibi, özgüvenli, sorumluluk sahibi, saygılı ve hoşgörülü, şefkatli, merhametli, yardımsever, fedakar, kalp kırmamalı, erdemli, olmalı, empati kurabilmelidir. 3.Rüşvet almamalı, hırsızlık yapmamalı, yalan söylememeli, sözünde durmalıdır. 4.Mahremiyete özen göstermeli, bana güven vermelidir. 5.Öğrenciyi rencide etmemeli, onları kıyaslamamalı, onlarla alay etmemelidir. 6.Özeleştirii yapabilmelidir. 7.Tutarlı olmalı, kişisel meselelerini öğrencilere yansıtmamalıdır. 8.Öğrencilere fiziki ve psikolojik şiddet uygulamamalıdır.	dikkate alarak dersin akışını sağlamalı, öğrenci ile ilgilenmeli, ders saatlerini etkin kullanmalıdır. 2. Bilgilerini karşısındakinin anlayabileceği şekilde anlatabilmeli, dersi gerçekten öğretmek için çabalamalıdır. 3. Erkek hocalar sıranın üstüne oturup ders anlatmamalıdır. 4.Dersine giriş-çıkış saatlerini kontrol etmelidir. 5.Öğrenci öğretmen sınırını aşırp yanlış davranışlara müsaade etmemelidir.	düşünceye saygı duymalı, yanlış olmamalı, lakap takmamalıdır. 2.Kibar, terbiyeli olmalı ve etkili iletişim kurabilmeli, davranışlarına dikkat etmelidir. 3.Kendi düşüncesini, ideolojisini ve kişisel problemlerini işine yansıtmamalıdır. 4.Farklılıkları eleştirmemelidir. 5.Bir suçu tüm sınıfa mal etmemeli, cezayı suçu işleyenle işlemeyen paylaşmamalıdır. Dinlemeden kimseyi yargılamamalıdır. 6.Hakaret küfür içerikli cümlelerle konuşmaktan sakınmalıdır. 7.Kendinin farkında olabilen birey olmalıdır.	akıllı, üretici ve çare bulucu profesyonel olmalı, çalışmayı ve başarılı olmayı desteklemelidir. 2.Toplumda nasıl davranılması gerektiğini anlatmalıdırlar. 3.Öğrenci ile her konuda ilgilenmeli, onların sorunlarına çözüm yolları aramalı, ileri görüşlü, lider özellikte olmalıdır. 4.Laik, kişilikli, idealist olmalıdır. 5.Yaşamıyla örnek bir şahsiyet olmalıdır. 6.Meslek bilincine sahip olmalı, etik kavramları bilmelidir. Cumhuriyetçi, inkılâpları bilen ve inkılâpları kendine rehber edinmiş, sanatçı ruhlu olmalıdır. 7.Dar düşünceli olmamalı, kendini geliştirmeli, eski örneklerle yetinmemelidir. 8.Araştırmaya istekli olmalıdır.	kıyafetine dikkat etmeli, mesleğine uygun giyinmelidir.
---	---	---	---	---

Tablo1'de görüldüğü gibi eğitim fakültesi okuyan öğrencilerin " öğretilerde bulunmasını istedikleri etik nitelikler" **kişilik ve ahlak, ders işleme, iletişim ve tarafsızlık, liderlik, yenilikçi ve araştırmacı ile giyim**" kategorilerinde toplanabilir. **Öğrenciler kişilik ve ahlak kategorisinde" Dürüst ve doğru olmayı: 17; Güveni:15; Adaleti: 15; Eşiti:8; Saygılıyı :7; Empatiyi:5; Terbiyeliyi:3; Tutarlı olmayı:2; Fedakar olmayı: 2; Yalan söylemeyi:2; Tarafsızlığı:2, Hırsızlık yapmayı:2."** kez işaretlemişlerdir. Bu kategoride ağırlığın dürüst ve doğru, güvenilir, adaletli, eşit davranmada ve saygılı olmada toplandığı söylenebilir.

Gönüllü üç öğrenciyle "öğretmen neden dürüst, doğru, güvenilir, adaletli olmalıdır? konusunda yarı yapılandırılmış odak grup görüşmesi yapılmıştır. Elde edilen veriler aşağıda sunulmuştur. Bazı ifadeler onların da oluru alınarak düzeltilmiştir.

K.1. Etik kavramı bilmeyen ahlaki değerlerden yoksun öğretmen bizlere ne verebilir? Ya da hangi davranışı örnek alınabilir? Maalesef artık öğretmenlikte bu değerler değil "yanlılık" esas alındığı için bu madde benim için ilk ve vazgeçilmez değer arz etmektedir. Erkek-kız, zengin-fakir ayırımı göstermeden eşit mesafede durmalı, okul içinde ve dışında dürüst olup doğruluktan ayrılmamalı. Öğrencinin kendisinden ve velisinden hediye almamalıdır. Öğrencisinin sosyal özelliklerine, maddi durumuna göre farklı davranmamalıdır.

K.2. Mesleğini sadece gelir getiren bir kaynak olarak görmemeli, mesleğinin gereğini yerine getirecek şekilde davranmalı, profesyonel olmalıdır. Sergilediği davranışlar etik değerlerle çatışırsa saygınlık oluşturamaz. Bir öğretmen öğrencisinin rol modelidir. Dini, siyasi, ya da farklı sebeplerle öğrenci ayırımı yapmamalıdır. Bir olaya vermiş olduğu tepkiye bir gün farklı başka bir gün farklı davranmamalıdır. Verdiği sözü yerine getirmeli, tutmalı, öğrencisinin güvenini kaybetmemelidir. Bir kere kaybedilen güven tekrar kazanılamaz. Öğrencinin öğretmene itimadı kalmaz.

K.3. Öğretmene güven duyulmalı, güven duyulmayan bir öğretmen, öğretmenlik davranışlarını sergileyemez. Adaletli olması da öğrencilerin öğretmene olan güvenini artırır. Sevgisini, saygısını artırır. Kısaca güven diğer kapıların tüm anahtarıdır. Doğruluk- dürüstlük- tarafsızlık- empati yapma- yaşamıyla örnek olursa, öğrenci öğretmeni bu özelliklerinden dolayı örnek alır. Öğretmen yeni bir nesil yetiştirdiği için ahlaki açıdan tam, bütün, dikkatli olmalıdır. Öğrencinin her konuda ondan yardım isteyebilmesi, ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve bu konuları konuşabilmesi için öğretmenin güvenilir olması gerekir. Sırlarını paylaşırken huzursuz olmamalıyım öğretmene güvenmeliyim. Kimse ile paylaşmayacağına emin olmalıyım. Kendime yakın hissetmeliyim. Ayrıca öğretmen, her öğrenciye karşı tutum ve davranışlarında eşit olmak zorundadır. Kişinin özelliklerine ya da sosyo- kültürel özelliklerine göre ayırım yapmamalıdır. Kişinin kendisine olan güveni verdiği eğitime yansır. Ne kadar iyi düzeyde güven sahibi olursa, hayata ve derse bakışı değişir. Hoşgörüyü öğrenciye anlatabilmesi için öncelikle kendisinin hoşgörülü olması gerekir.

Gönüllü üç öğrenciyle "öğretmen ders işlerken hangi etik kurallara uymalıdır? konusunda yarı yapılandırılmış odak grup görüşmesi yapılmıştır. Elde edilen veriler aşağıda sunulmuştur. Bazı ifadeler onların da oluru alınarak düzeltilmiştir.

K.1. Her zaman görev ve sorumluluklarının farkında olmalı ve dersi zamanında anlatmalıdır. Dürüst ve şeffaf olmalıdır ki öğrencilerin güvenini kazanabilsin. Öğrencilerin sıkıntılara karşı anlayışlı olmalı onları dinledikten sonra bir yargıya varmalıdır. Arkadaşlarının yanında öğrenciyi rencide etmemeli, özel

konuşmalıdır. Öğrencinin eksikleriyle dalga geçmemeli, onlara isim, lakap takmamalıdır. Her öğrencinin kapasitesi farklıdır. Öğretmenin şiddet uygulama hakkı yoktur. Öğrencinin sorunlarıyla ilgilenmeyi öğretmenlik mesleği gerektirir. Öğrenci ile bireysel çalışmalar yapabilmeli birebir görüşebilmeli ya da grup başına gelerek yardımcı olmalıdır. Notla öğrenciyi tehdit etmemeli, ceza yoluna başvurmamalıdır, çünkü bunlar etik değildir.

K.2. Kendi bildiğini öğrencisine aktaramayan öğretmenin yararlı olacağını düşünmüyorum. Sınıf içi disiplin yoksa ders anlaşılmaz. Rol model olduğu için öğrenci örnek alır. Herkese eşit davranarak öğrencinin güvenini kazanır başarıyı artırır. Öğrenci sevdiği öğretmenin dersinde daha başarılı olur. Öğrenci bilgisi olmayan öğretmene saygı duymaz. Yeri geldiğinde öğrencinin sırrını saklayabilmeli ve asla yalan söylememelidir. Öğrencinin de hafızasının dağılabileceğini, belli bir süreden sonra hem öğrenciyi hem de kendisini yorduğunu bilmeli ona göre ders saatini kullanmalı. Sınıfta dersi yönlendirenin kendisi olduğunu öğrenciye hissettirebilmeli.

K.3. Dersi gerçekten öğretmek için çabalamalıdır. Erkek hocalar sıranın üstüne oturup ders anlatmamalıdır. Öğrencilere fiziki ve psikolojik şiddet uygulamamalıdır. Dersine giriş- çıkış saatlerini kontrol etmelidir. Özveri olmalıdır. Öğrenciye verilen eğitim geleceğe ve gelecek nesillere yapılmış yatırım olduğundan öğretmen azami derecede gayret göstermelidir. Mesleğini en iyi şekilde yapıp derslerine hazır gelmeli, sınıfta disiplini sağlamalıdır. Sınıf içi disiplin yoksa ders anlaşılmaz. Ayrıca her ne olursa ve görüşü ne olursa olsun öğrenciye eşit davranmalıdır. İyi bir öğretmen her zaman dersi nasıl anlatması gerektiğini bilmelidir. Her zaman görev ve sorumluluklarının farkında olmalı ve dersi zamanında anlatmalıdır. Dürüst ve şeffaf olmalıdır ki öğrencilerin güvenini kazanabilsin.

Gönüllü üç öğrenciyle "öğretmen iletişim kurarken hangi etik kurallara uymalıdır?" konusunda yarı yapılandırılmış odak grup görüşmesi yapılmıştır. Elde edilen veriler aşağıda sunulmuştur. Bazı ifadeler onların da oluru alınarak düzeltilmiştir

K.1. Dili düzgün olup öğrenciye yansıtmalıdır. Gerek öğrencinin başarısını değerlendirmede gerekse öğrenciler arası problemlerde adaletli olması gerekir. Öğretmen aynı olaylar için aynı tepkiler vermelidir. Aksi takdirde öğretmen arkadaşları, öğrenci ve velilerin gözünde itibarının devamlılığı olmaz. Hoşgörü olmadan öğretmen – öğrenci ilişkisi istenilen düzeyde olamaz. Dürüst bir öğretmene öğrencisi de saygı duyar, söyledikleri yaptıkları tutarlı olursa öğretmenin güvenilirliği artar.

K.2. Öğrenciyle sağlıklı iletişim kurabilmesi için, her şeyden önce insanlığın bir gereği olduğu için öğretmen dürüst olmalıdır. Ayırım yapmamalı, din, dil, ırk, cinsiyet vb. öğrenciye saygı çerçevesinde samimi davranmalıdır. Kimse arasında ayırıcılık yapmadan ona eşit davranması. Onların gösterdiği davranışların nedenini araştırmalı neden öyle yaptığını araştırmalı. Karşısındaki öğrenciye bakarken ona karşı bir sevgi göstermeli ki orada bilgi alışverişi kolay olmalı. Bir öğretmen öğrencisiyle iletişim kurarken

sadece anlatmamalı, onunla anlayabileceği şekilde bilgiyi karşısındaki insana aktarabilmelidir.

Çocuklar arasında ayırım yapmamalı herkese eşit davranmalı ki sevilir güvenilir bir öğretmen olsun.

*K.3. Diksiyon iletişimde önemlidir. Öğrenci öğretmenin ne dediğini anlamalı, göz teması kurabilmeli, pekiştirici olarak öğrencisine sarılması, tebrik etmesi, öğrencinin bunu unutmamasını sağlar ve onu önemli kılar. Sevgi, saygı ve hoşgörülülük bir ortam olmalıdır. Öğrenciye empati kurarak yaklaşmalıdır. **Vatan, millet, bayrak sevgisini öğrencilerine verebilmelidir.** Kendi kararlarına düşüncelerine göre bir çocuğa ceza vermemeli, herkesin görüşünü dinlemeli, dersi öğretmeye çabalaması gerekir.*

Gönüllü üç öğrenciyle "öğretmen lider, yenilikçi, araştırmacı neden olmalı ve hangi etik kurallara uymalıdır? konusunda yarı yapılandırılmış odak grup görüşmesi yapılmıştır. Elde edilen veriler aşağıda sunulmuştur. Bazı ifadeler onların da oluru alınarak düzeltilmiştir

*K.1. Davranışlarıyla bireylere örnek olduğu ve öğrencilerin idol aldığı bireyler olduğu için, bir neslin yetişmesinde rol aldığı için bu nesle örnek teşkil edecek şekilde bunlar olmalıdır. Öğrencilere nasıl davranması gerektiğini bilip o sevgi saygı çerçevesinde davranmalıdır. Eğitim sistemlerinin **güncellemelerini takip etmeli ona göre eğitim vermelidir.** Öğrenciyi ve ailesini tanıyıp duruma göre değerlendirme yapmalıdır. **Gelişmeleri takip ederek çağın gerisinde kalmamalıdır.** Öğrenciye **iyi bir model olmalı.** Tüm öğrencilere eşit davranmalı. Hiçbir öğrencinin hakkına girmemelidir. Öğrenciye anlayışlı tutum sergilemeli. **Profesyonel ve yenilikçi olmalıdır.** Bütün öğrencilere eşit yaklaşmalı, kız erkek demeden aynı boyutta olmalıdır. Çocukların aile dışına çıktığı ilk ortam okuldur. Çocukluk döneminde çocuğun duruş ve ahlaki bağlamında örnekler ihtiyacı duyarlar. **Öğrenciye rol model olmalıdır,** çünkü öğrenci her zaman öğretmenini temel alır. Onun bazen **bütün dünyası olur.** Düşüncesine, hal ve hareketlerine yansır. **Öğretmen öğrenci için çok önemlidir.** Onun gözünden anlamalıdır.*

*K.2. Yeni çıkan uygulamaları, güncel durumları takip etmelidir. Mesleki bilgi yeterliliği, yeterli bilgiyi bilmiyorsa bu eksikliği anlaşılır. Çocuklara merhamet duygusuyla, adaletli, onları anlayarak yaklaşabilmeli, **öğretmenlik mesleğinin etik kuralını çiğnememeli,** belirli esneklikleri sağlayabilmelidir. Cumhuriyeti bilmeyen, inkılaplardan habersiz yetişen öğrencileri daha çok bu konuda bilgilendirmelidir. **Cumhuriyetin haklarını, inkılapların kazanımlarını bizlere aktaracak öğretmenlerimize hele ki şu zamanda daha çok ihtiyacımız vardır.***

K.3. Sanat bir damardır, bir öğretmen bilimden, sanattan, kitaplardan asla uzak kalmamalıdır. Hayat damarı olan sanatı unutursa bu öğretmenler sanatçı yetiştiremez hale gelirse, bizlere çok da bir şeyler aşılayamıyorlar, öğretmiyorlar anlamını çıkarmak doğru olur." Ocu, bucu, şucu" kimlikleriyle bize gelmemelidirler. Mevlana gibi ne olursan ol demeyi bilmeli, doğruları anlatmalı, sevgi ile bizleri, insanlığı kucaklayarak "Türk" öğretmenine yakışır bir öğretmen olmalıdır.

Gönüllü bir öğrenciyle "öğretmen neden giyimine kuşamına dikkat etmeli ve hangi etik kurallara uymalıdır? konusunda yarı yapılandırılmış odak grup görüşmesi yapılmıştır. Elde edilen veriler aşağıda sunulmuştur. Bazı ifadeler öğrencinin oluru alınarak düzeltilmiştir

*K.1. Mesleğine uygun giyinmelidir. Çağdaş bir görünümde olmalıdır; çünkü **bilimin, sanatın, çağdaş düşüncenin, aydınlanmanın temsilcisidir; örneğidir.** Türk Töresine ve yasalara uygun giyinmelidir. Giyimde aşırılığa kaçamaz. **Ne frapan giyinebilir; ne de tarikatlara göre giyinebilir; çünkü kamu hizmeti sunuyor.** Öğrenciler de sınıf içerisinde uygun kılık kıyafette olmalıdır.*

Tartışma Sonuç ve Öneriler

Öğrencilerin öğretilmekte olmasını istedikleri "*dürüst ve doğru, güvenilir, adaletli, eşitlik, saygı ve sevgi*" gibi ahlaki değerler, genellikle her insanda bulunması gereken değerler olarak toplumca kabul edilebilir. Toplumun başat kültürel değerleri, çağlar boyunca bunlar olmuştur. Türk töresinde de bunlar savunulur. Bu bağlamda bu ahlaki değerler yalnız öğretilmekte bulunması gerekli değerler olmayıp, tüm insanlarda bulunması değerler olarak kabul görmektedir. Öğretmen de Türk toplumunda görev yapmakta, onun başat kültürel değerlerini yeni yetişen kuşağa aktarmakla görevlendirilmiştir. Bunlar aynı zamanda toplumca istenilen davranışlardır (Alacapınar, 2015 a,b,c). İstendik davranışlar saptanırken toplumsal gerçek, konu alanı, birey ve doğa" belirleyicileri dikkate alınır (Sönmez, 2012). Toplumsal gerçeğin bir boyutunu da ahlaki değerler oluşturur. Bu değerleri benimseyen, savunan ve yeni kuşağa aktaran öğretmenler yetiştirmek, devletin öğretilmeye yüklediği ve ondan beklediği görevlerden biridir; çünkü öğretmen, toplumun başat kültürel değerlerini, resmi ideolojiyi yeni yetişen kuşağa aktarmak için devletçe yetiştirilip görevlendirilen kişidir (Sönmez, 2015). Öğrenciler "*Etik kavramı bilmeyen, ahlaki değerlerden yoksun öğretmen bizlere ne verebilir? Sergilediği davranışlar etik değerlerle çatışırsa, saygınlık oluşturamaz. Örnek olamaz.*" diyerek etik değerlerin neden önemli olduğunu vurgulamışlardır.

Etik, ahlakın neliğini inceleyen felsefenin bir alanı olması ve ayrıca meslek etiğinin bir açıdan yasalarca belirlenmesinden dolayı, hem felsefeyle, hem de yasalarla ilgisi olabilir. Bu durumda öğrencilerin öğretilmekte bulunmasını istedikleri etik değerleri "*Bir öğretmen bilimden, sanattan, kitaplardan asla uzak kalmamalıdır. Ocu, bucu, şucu*" kimlikleriyle bize gelmemelidirler. Mevlana gibi ne olursan ol demeyi bilmeli, doğruları anlatmalı, sevgi ile bizleri, insanlığı kucaklayarak "Türk" öğretmenine yakışır bir öğretmen olmalıdır. Gelişmeleri takip ederek çağın gerisinde kalmamalıdır. Profesyonel, lider ve yenilikçi olmalıdır. Öğrenciye rol model olmalıdır. Öğretmen öğrenci için çok önemlidir. Vatan, millet, bayrak sevgisini öğrencilerine verebilmelidir. Cumhuriyetin haklarını, inkılâpların kazanımlarını bizlere aktaracak öğretmenlerimize hele ki şu zamanda daha çok ihtiyacımız vardır. Öğretmenlik mesleğinin etik kuralını çiğnememelidir. Cumhuriyetin haklarını, inkılâpların kazanımlarını bizlere aktaracak öğretmenlerimize hele ki

şu zamanda daha çok ihtiyacımız vardır." şeklinde belirtmişlerdir (Sarı, 2005; Yılmaz, 2009). Bu etik değerlerin bir kısmı başat kültürel değerleri içermektedir. "Yenilikçi, rol model, lider olmalı, kendini yenilemeli" ifadeleri ise, mesleğin neliğinin gerektirdikleridir; çünkü öğretmen bilgi ve becerisini, sürekli yeni buluş ve icatlara göre yenilemelidir (Şahin, 2009; Çubukçu, et al. 2012). Yenilikleri savunmalı, öğrenciye model ve lider olmalıdır. Bu da mesleğin gereğidir (Durmuş, 1996; Özensel, 2003). Böyle olmayan öğretmene öğrenciler de saygı duymayabilirler, onun dediklerini yapmayabilirler. Eğitimin hedefleri de gerçekleşmeyebilir. Emek ve zaman boşa gidebilir. Yetişen birey, istedik davranışlarla donanık olmadığı için, devletin uzak hedeflerine hizmet etmeyebilir. Sorun çözen birey yerine, sorun yaratan duruma gelebilir. Bu duruma hiçbir yönetim izin vermemelidir; çünkü bunlar etik değerlerdir.

Etik değerlerden biri de giyim ve kuşama ilgili olabilir. Kamu hizmeti sunan devlet memurlarının nasıl giyineceği yönetmeliklerle belirlenmiştir. Buna öğretmenlerin uyma zorunluluğu vardır. Nitekim öğrenciler de "*ne frapan giyinebilir; ne de tarikatlara göre giyinebilir; çünkü kamu hizmeti sunuyor.*" diyerek bu durumu belirtmişlerdir. Öğretmen giyim ve kuşamıyla da o toplumda saygı uyandıracak, örnek alınacak kişi olmalıdır.

Öğretmenin meslek etiğindeki önemli değerleri ders işlemede uyması gerekli kurallardan kaynaklanabilir. Öğretmenlik, istedik davranışları bireye kazandırma işini yapan kişilerin mesleğidir (MEB., 2002). Ders işleme strateji, yöntem, teknik ve taktiklerini uygulamalı olarak öğrenciye kazandırmalıdır. Bunlar anlatıp geçmekle olmaz. Her öğrencinin bu strateji, yöntem ve tekniklerle ders işlemesini öğretmen sağlamalıdır; çünkü öğretmenlik uygulaması ağırlık taşıyan bir meslektir. Yapılan araştırmalarda bu durum vurgulanmıştır (Sönmez, 2012, Alacapınar, 2016). Bunun için öğretmen, öğrencileriyle ayrıca etkili bir iletişim kurmalıdır. Bilgi, beceri, duygu ve sezgiler iletişim yoluyla bireylere aktarılabilir. Nitekim öğrenciler "*Diksiyon iletişimde önemlidir. Dili düzgün olup öğrenciye yansıtmalıdır. Öğrenciyle sağlıklı iletişim kurabilmesi için, her şeyden önce insanlığın bir gereği olduğu için öğretmen dürüst olmalıdır. Kendi bildiğini öğrencisine aktaramayan öğretmenin yararlı olacağını düşünmüyorum.*" diyerek bu yargıya dikkat çekmişlerdir. İletişimde önemli etik değerlerden biri de ayırım yapmama, dürüst ve eşit davranma olabilir. Öğrenciler "*Ayırım yapmamalı, din, dil, ırk, cinsiyet vb. öğrenciye saygı çerçevesinde samimi davranmalıdır. Arkadaşlarının yanında öğrenciyi rencide etmemeli, özel konuşmalıdır. Öğrencinin eksikleriyle dalga geçmemeli, onlara isim, lakap takmamalıdır.*" diyerek bu etik değerlerin önemini vurgulamışlardır.

Meslek etiğinin diğer önemli bir noktası da öğrencinin hazır bulunurluğunun eğitim ortamında dikkate alınmasıdır; çünkü hazır bulunuşlukla başarı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Bloom,1976). Öğrenciler "*Her öğrencinin kapasitesi farklıdır.*" diyerek buna öğretmenin dikkat etmesini istemişlerdir. Ayrıca öğretmenin sınıf ortamında "*Öğretmenin şiddet uygulama hakkı yoktur. Öğrencinin*

sorunlarıyla ilgilenme, öğretmenlik mesleğinin gereğidir. Öğrenci ile bireysel çalışmalar yapabilmeli birebir görüşebilmeli ya da grup başına gelerek yardımcı olmalıdır. Notla öğrenciyi tehdit etmemeli, ceza yoluna başvurmamalıdır, çünkü bunlar etik değildir. Disiplini sağlamalıdır; çünkü sınıf içi disiplin yoksa ders anlaşılmaz." nasıl davranması gerektiğini de belirtmişlerdir.

Bu verilere dayanarak öğretmen **yetiştiren** programların yeniden düzenlenmesine gidilebilir. Bu programa etik değerlerle, iletişimle, liderlikle ilgili uygulamalı dersler konulabilir. Öğretmen adaylarının saptanması ve atanmasında etik değerlere "uyuşturucu kullanmama, hırsızlık, fuhuş, dolandırıcılık yapmama, kumar oynamama, cinsel tacizde bulunmama, devletin ve arkadaşlarının malına zarar vermeme, teröre bulaşmama, **öğretmenlere** öğrencilere sözel ve fiziksel saldırıda bulunmama, okuldan uzaklaştırma gibi disiplin cezası almama, adli sicili temiz olma" vb. belli bir ağırlık verilebilir. Etik değerlere sahip olmayanlar öğretmen olarak atanmayabilir. Bugün artık tüm meslekler için ortak olan hedeflere gidilebilir. Bunlar yedi hedef altında toplanabilir:

1. Mesleğiyle ilgili çağdaş bilimsel bilgi ve becerilere sahip olabilme
2. Karşılaştığı sorunları bilimsel yöntemi kullanarak çözebilme
3. Kendini sürekli çağdaş bilimsel, sanatsal, düşünsel bilgiyle yenileyebilme
4. Çağdaş bilimsel, sanatsal, düşünsel tutarlı ve geçerli değerlere göre yaşayabilme
5. Tutarlı ve geçerli etik değerlere sahip olabilme
6. Etkili bir iletişim kurabilme
7. Tutarlı ve geçerli yeni, özgün bilgi, yöntem, beceri, değer ve sezgiler oluşturabilme (Sönmez, 2008).

Kaynakça

Akyüz, Y. (1997). *Türk eğitim tarihi*. İstanbul: Kolej Yayınları.

Alacapınar, F.G. (2013). Öğretim üyesinin eğitim ortamında sergilediği davranışların öğrencide oluşturduğu duyuşsal tepkiler. "Abant İzzet Baysal Üniversitesi 2. Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi Eğitim" 27-28-29 Eylül 2012 Epoder Bolu.

Alacapınar, F.G. (2015a). Üniversite öğrencileri "öğretim üyelerini" nelere benzetmektedirler? TheAsian Conference on Education. 2015 ACE2015. Art Center of Kobe, Kobe, Japan. Wednesday, October 21 - Sunday, October 25, 2015.

Alacapınar, F.G. (2015b). Öğrencilerce beğenilen ve beğenilmeyen öğretmen davranışları hangi felsefeye girmektedir? *Felsefe, Eğitim ve Bilim Tarihi Sempozyumu.12-14 Kasım 2015, Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi. Muğla.*

Alacapınar, F. G. (2016). What are the affectionate reactions of students to activities by faculty members during courses? *Eurasian Journal of Educational Research, Issue 64, 2016, 213-230.*

Alacapınar, F.G. (2017). "Öğretim üyesinin istediği öğrenci tipi ile öğrencinin istediği öğretim üyesi tipi" *International EJER 2017 Congress. 11. EurasianEducationalResearchCongress.(IV. Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresi. 11-14 Mayıs Pamukkale Üniversitesi. Denizli).*

Aytaç, K. (1972). *Avrupa eğitim tarihi.* Ankara: Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.

Binbaşıoğlu, C. (2014) *Eğitim düşüncesi tarihi.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Bloom, B. S. (1976). *Human characteristics and school learning.* New York: Mc Graw-Hill.

Cevizci, A. (1999). *Paradigma felsefe sözlüğü.* İstanbul: Paradigma.

Çığ, M.İ. (1996). *Sümerli Ludingirra.* İstanbul: Çağ Yayınları.

Çubukçu, Z., Özenbaş, D. E., Çetintaş, N., Satı, D. , et al. Şeker, Ü.Y. (2012). Yönetici, öğretmen, öğrenci ve veli gözünde öğretmenin sahip olması gereken değerler. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi 2(1), 25-38.*

Durmuş, Ç. (1996). Değerlerin meslek grupları açısından incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2002). *Öğretmen yeterlikleri.* Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi, 1(3), 217-239.*

Sarı, E. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun eğitim fakültesi örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi, 3(10), 73-88.*

Sönmez, V. (2012). *Program geliştirmede öğretmen elkitabı.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Sönmez, V. (2015) *Eğitim felsefesi.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Sönmez, V. (2008). *Gelecekteki olası eğitim sistemleri.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Sönmez,V.,ve Alacapınar, F.G. (2016). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Şahin, A. (2009). "Meslek ve öğretmenlik". Veysel. Sönmez (Edt) *Öğretmenlik mesleğine giriş içinde.* Ankara: Anı yayıncılık.

Yılmaz, E. (2009). Öğretmenlerin değer tercihlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi, 7(17), 109-128.*